

10.17951/j.2018.31.4.121-137

ANNALES
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN – POLONIA

VOL. XXXI, 4

SECTIO J

2018

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Wydział Pedagogiki i Psychologii

PAULINA BANASZKIEWICZ

ORCID: 0000-0002-0237-3121

paulina.banaszkiewicz@poczta.umcs.lublin.pl

*Różnice międzypłciowe w zazdrości – perspektywa psychologii
osobowości a perspektywa psychologii ewolucyjnej*

Sex Differences in Jealousy – Perspective of Personality Psychology
and Perspective of Evolutionary Psychology

STRESZCZENIE

Celem badania było określenie, czy różnice w zazdrości wynikają raczej z płci metrykalnej (co jest zgodne ze stanowiskiem psychologii ewolucyjnej) czy z płci psychologicznej (co jest zgodne ze stanowiskiem psychologii osobowości). Dodatkowo sprawdzono, czy obie płcie przeżywają silniejszą zazdrość seksualną w sytuacji pomiaru na skali ilościowej. Na potrzeby badań skonstruowano ankietę mierzącą poziom przeżywania poszczególnych emocji składowych i zarazem ogólne natężenie zazdrości w sytuacji hipotetycznej zdrady emocjonalnej i seksualnej. Oparto się przy tym na modelu zazdrości zaproponowanym przez G.L. White'a i P.E. Mullena. Zastosowano także Inwentarz do Oceny Płci Psychologicznej A. Kuczyńskiej. Badaniem objętych zostało 100 osób (68 kobiet i 32 mężczyzn), które w trakcie prowadzenia badań pozostawały w heteroseksualnym związku partnerskim. Analiza wykazała, że obie płcie przeżywają silniejsze emocje (gniew, smutek, zawiść) w przypadku zdrady seksualnej niż emocjonalnej. Wymiar kobiecości psychologicznej nasilał ogólny poziom zazdrości oraz większość jej emocji składowych, wymiar męskości zaś osłabiał lęk, smutek i winę. Dodatkowo okazało się, że w interakcji płci metrykalnej i psychologicznej to płęć psychologiczna ma znaczenie dla przeżywania emocji w przypadku zazdrości.

Słowa kluczowe: zazdrość; psychologia osobowości a zazdrość; psychologia ewolucyjna a zazdrość; emocje tworzące zazdrość

WPROWADZENIE

Zazdrość można zdefiniować jako kompleks powiązanych ze sobą emocji, myśli i zachowań w odpowiedzi na zagrożenie dla jakości lub istnienia ważnej relacji i/lub zagrożenie dla samooceny (White 1981; White, Mullen 1989). Zagrożenie to wynika z pojawienia się osoby trzeciej (rywala), który może rozbić lub osłabić relację z ważną osobą. Zazdrość może się pojawić nawet bez obecności faktycznego rywala, samo podejrzenie zaangażowania się ważnej osoby w relację z kimś innym może być przyczyną doświadczenia i ekspresji zazdrości (White 1981). Doświadczenie zazdrości odnosi się do jej komponentu emocjonalnego i poznawczego, a ekspresja zazdrości dotyczy komponentu behawioralnego.

Wiele badań wykazało, że zazdrość składa się z wielu emocji. Najbardziej typowe to złość, strach (lub lęk) oraz smutek. Te emocje pojawiają się w różnych badaniach najczęściej, jednakże można wskazać o wiele więcej emocji charakterystycznych dla zazdrości. G.L. White i P.E. Mullen (1989) dokonali przeglądu badań dotyczących emocji towarzyszących zazdrości (zob. m.in. Hupka 1984; Salovey, Rodin 1986) i literatury klinicznej z zakresu zazdrości. Na tej podstawie doszli do wniosku, że zarówno w przeżywanej, jak i antycypowanej zazdrości można wskazać sześć głównych elementów afektywnych. Podali również rozszerzające te elementy emocje, uczucia i nastroje:

- złość: nienawiść, obrzydzenie, mściwość, pogarda, rozdrażnienie, wściekłość,
- strach: lęk, zmartwienie, dystres, napięcie,
- smutek: depresja, beznadziejność, cierpienie, melancholia, przygnębienie,
- zawiść: uraza, chciwość, pożalowanie komuś czegoś,
- napięcie seksualne: żądza, pasja, pragnienie,
- poczucie winy: wstyd, zakłopotanie, żal, wyrzuty sumienia.

Poszczególne nurty psychologiczne operują odmiennymi wyjaśnieniami odnośnie do powstawania i znaczenia zazdrości. Na potrzeby niniejszego artykułu zostaną przytoczone dwie koncepcje – w perspektywie psychologii osobowości i psychologii ewolucyjnej.

ZAZDROŚĆ W PERSPEKTYWIE PSYCHOLOGII OSOBOWOŚCI

Psychologia osobowości zakłada, że zazdrość jest skłonnością dyspozycyjną. W tym ujęciu można ją potraktować jak cechę osobowości, w efekcie czego w przypadku każdej osoby można wskazać względnie stały wzorzec reagowania zazdrością w różnych sytuacjach. Przeżywanie i ekspresja zazdrości różnią się inter- i intraindywidualnie. Jednostka nie w każdej sytuacji wywołującej zazdrość będzie reagować tak samo, ale istnieje silny efekt osobowości oraz efekt sytuacji, które wpływają na zazdrość, a są one ze sobą powiązane. Przedstawicielem takie-

go podejścia jest R.G. Bringle (1981, 1991). W swoich pracach skupił się on na zazdrości dyspozycyjnej rozumianej jako tendencja do zachowywania się emocjonalnie w sytuacjach wywołujących zazdrość. Osoby z wysokim poziomem zazdrości jako cechy reagują zazdrością w różnych rodzajach związków (nie tylko romantycznych), a taka reakcja ma osobowościowe uwarunkowania. Natomiast osoby z niskim poziomem zazdrości dyspozycyjnej reagują zazdrością w odpowiedzi na konkretną sytuację.

W przewidywaniu zazdrości, zdaniem Bringle'a (1991), należy uwzględnić interakcję osobowości i sytuacji. Ta sama sytuacja wywoła zupełnie odmienne reakcje emocjonalne u różnych osób, ponieważ różnią się one cechami osobowości, w tym zazdrością (Bringle 1981). W ujęciu psychologii osobowości zazdrość powiązana jest z innymi cechami osobowości, np. samooceną, lękiem, neurotycznością, poczuciem kontroli, makiawelizmem oraz zaburzeniami osobowości (White, Mullen 1989). Osoby z wysokim poziomem zazdrości mają niższy próg wrażliwości i reagują emocjonalnie nawet w odpowiedzi na mało zagrażające bodźce (Bringle, Williams 1979).

Badania dowiodły, że zazdrość powiązana jest także z płcią psychologiczną. Dotyczy ona zmiennych osobowościowych, które bazują na kobiecych i męskich konstruktach płci w społeczeństwie. Obejmuje też całą siatkę skojarzeń związanych z płcią, jakie istnieją w danym społeczeństwie, np. co do budowy ciała czy podziału pracy. R.G. Bringle, S. Roach, C. Andler i S. Evenbeck (1977) w badaniach wykazali, że osoby z wysokim poziomem zazdrości dyspozycyjnej przejawiają wyższy poziom zachowań kobiecych i mają bardziej konserwatywne postawy względem kobiet. Inne badania dowodzą, że androgyniczni mężczyźni są bardziej zazdrośni od pozostałych mężczyzn, a androgyniczne kobiety są mniej zazdrośne od pozostałych kobiet i androgynicznych mężczyzn. Osoby androgyniczne i kobiece uważają się za bardziej zależne od związku niż osoby męskie. Najbardziej zależne od swojego partnera są osoby kobiece – one również w największym stopniu opierają swoją samoocenę na informacjach uzyskiwanych od partnera (White, Mullen 1989).

ZAZDROŚĆ W PERSPEKTYWIE PSYCHOLOGII EWOLUCYJNEJ

W ujęciu psychologii ewolucyjnej zazdrość jest strategią broniącą przed rozpadem związku. Mechanizm zazdrości wykształcił się w toku ewolucji i ma odmienne znaczenie w przypadku kobiet i mężczyzn. Kobiety chcą mieć pewność, że mężczyzna będzie pomagał im w wychowywaniu wspólnego dziecka, poświęci na to swój czas, energię i zasoby. Zazdrość pomaga więc zatrzymać przy sobie mężczyznę, który będzie opiekunem rodziny. Z kolei dla mężczyzn największy problem w przypadku potencjalnej zdrady stanowi niepewność ojcostwa. Zazdrość chroni zatem przed możliwością wychowywania cudzego dziecka i propagowaniem nie swoich genów (Buss 1996).

Z powodu odmiennych funkcji zazdrości u kobiet i mężczyzn różni się też zakres sytuacji wywołujących silniejszą zazdrość. Dla kobiet bardziej dotkliwa będzie zdrada emocjonalna, ponieważ zakochany mężczyzna jest bardziej skłonny przeznaczać swoje zasoby na rzecz rywalki i jej dzieci niż mężczyzna uprawiający niezobowiązujący seks. Dla mężczyzn bardziej dotkliwa będzie zdrada seksualna, gdyż wiąże się z możliwością ciąży partnerki z rywalem, podczas gdy zdrada emocjonalna nie niesie za sobą takich konsekwencji (Buss 2014). W ujęciu psychologii ewolucyjnej na różnice w przeżywaniu zazdrości wpływa więc płeć metrykalna, która wiąże się bezpośrednio z rolą w procesie reprodukcji i wychowywania potomstwa.

KONTROWERSJE WOKÓŁ POMIARU ZAZDROŚCI I RÓŻNIC MIĘDZYPLCIOWYCH

W ujęciu psychologii ewolucyjnej mężczyźni są bardziej zazdrośni seksualnie, a kobiety – emocjonalnie, ponadto mężczyźni wykazują generalnie większą zazdrość. Wiele badań potwierdza takie przypuszczenia (np. Buss, Larsen, Westen, Semmelroth 1992; Buunk, Angleitner, Oubaid, Buss 1996). W polskich warunkach B. Wojciszke i W. Baryła (2001) również uzyskali wyniki wskazujące na większą zazdrość seksualną u mężczyzn i silniejszą zazdrość emocjonalną u kobiet. Dodatkowo okazało się, że zdrada seksualna może być częściej powodem rozstania dla mężczyzn, a zdrada emocjonalna – dla kobiet. Największy odsetek badanych kobiet i mężczyzn uznał jednak obie zdrady za równie ważny powód zakończenia związku. Z drugiej strony istnieją badania, w których to kobiety okazały się bardziej zazdrosne w kontekście zdrady seksualnej (zob. np. Paul, Galloway 1994; Bassett 2005). Należy podkreślić, że badania psychologów ewolucyjnych prowadzone są za pomocą metody „wymuszonego wyboru”. Oznacza to, że uczestnicy wyobrażają sobie dwie sytuacje: ich partner dopuszcza się aktywności seksualnej z kimś innym oraz ich partner zakochuje się w osobie trzeciej. Następnie wskazują, która z tych sytuacji jest dla nich bardziej bolesna.

D.A. DeSteno i P. Salovey (1996) zwrócili uwagę na nietrafność takiego pomiaru różnic międzypłciowych w zazdrości. Prowadzone przez psychologów ewolucyjnych badania opierają się na wymuszonym wyborze, a w takiej sytuacji mężczyźni wskazują siebie jako bardziej zazdrosnych o zdradę seksualną, kobiety zaś o zdradę emocjonalną. Tymczasem badania kwestionariuszowe, w których nasilenie zazdrości emocjonalnej i seksualnej mierzone jest na skali ilościowej, często nie potwierdzają wyników uzyskanych przez psychologów ewolucyjnych. W przypadku pomiaru na skali ilościowej obie płcie wykazują większą zazdrość seksualną (DeSteno, Salovey, Bartlett, Braverman 2002). Od tego czasu przeprowadzono wiele badań, w których starano się wykazać słuszność postulatów psychologów ewolucyjnych lub postulatów DeSteno i Saloveya. C.J. Carpenter (2012) dokonał metaanalizy kilkudziesięciu badań przeprowadzonych na skali

numerycznej i stwierdził, że zarówno kobiety, jak i mężczyźni w większym stopniu wykazują zazdrość seksualną niż emocjonalną.

Co istotne, badania nie rozstrzygają jednoznacznie, która z płci ma większe tendencje do przeżywania i ekspresji zazdrości. D.M. Buss (1996) oraz J. Shettel-Neuber, J.B. Bryson i L.E. Young (1978) wykazali, że mężczyźni są generalnie bardziej zazdrośni, a J.W. Dugosh (2000) oraz A.B. Lima i in. (2017) nie znaleźli żadnych różnic płciowych w nasileniu zazdrości. Natomiast B.P. Buunk (1981) oraz O. Lans, A. Mosek i Y. Yagil (2014) uzyskali wyniki świadczące o większej zazdrości u kobiet. W ostatnich latach wśród zmiennych różnicujących zazdrość badacze coraz częściej wskazują także płęć psychologiczną (Aylor, Dainton 2001; Telesco 2001). Różnice międzypłciowe w zazdrości mogą wynikać w większym stopniu z wyuczonych ról płciowych w trakcie socjalizacji, a nie z biologicznego faktu bycia kobietą lub mężczyzną. W badaniu B. Aylora i M. Dainton (2001) kobiecość korelowała z prospołeczną ekspresją zazdrości, a męskość – z agresją i manipulacją. Z kolei w badaniu G.A. Telesco (2001) wymiar kobiecości u lesbijek w słabym stopniu nasilał zazdrość. Badań z uwzględnieniem płci psychologicznej jest jednak niewiele.

METODA

1. Cel i hipotezy

W zaprezentowanym badaniu postawiono dwa cele. Pierwszym było określenie, czy i jakie znaczenie dla zazdrości ma płęć metrykalna oraz płęć psychologiczna. Ten cel prowadzi do ustalenia, czy różnice międzypłciowe w zazdrości można wytłumaczyć raczej w perspektywie psychologii ewolucyjnej czy też psychologii osobowości. Ponadto celem badania było sprawdzenie słuszności twierdzenia DeSteno i Saloveya (1996) o większej zazdrości seksualnej u obu płci w przypadku pomiaru na skali ilościowej.

Uwzględniając wyniki badań Telesco (2001) oraz Bringle'a i in. (1977), sformułowano hipotezę H1: Kobiecość psychologiczna jest związana z silniejszym doświadczaniem zazdrości, męskość zaś wiąże się ze słabszym doświadczaniem zazdrości. Biorąc pod uwagę pomiar ilościowy zazdrości w badaniu własnym oraz wyższe wyniki w zakresie zazdrości seksualnej u obu płci w takim przypadku (DeSteno, Salovey 1996; DeSteno i in. 2002), sformułowano hipotezę H2: Emocje doświadczane w sytuacji zdrady seksualnej są u obu płci silniejsze niż w przypadku zdrady emocjonalnej.

2. Zmienne

Zmiennymi niezależnymi w badaniu były płęć metrykalna oraz płęć psychologiczna. Płęć psychologiczna rozumiana jest jako „spontaniczna gotowość do

posługiwania się wymiarem płci w odniesieniu do siebie i świata” (Kuczyńska 1992, s. 5). Wzięto pod uwagę jej dwa wymiary: kobiecości i męskości; dodatkowo uwzględniono podział na cztery typy płci psychologicznej: kobiecą, męską, androgyniczną i nieokreśloną. Osoby, które uzyskały niskie wyniki w skali męskości i wysokie w skali kobiecości zostały zaklasyfikowane jako kobiece, a osoby z wysokimi wynikami w skali męskości i niskimi w skali kobiecości – jako męskie. Osoby z wysokimi wynikami w obu podskalach zaklasyfikowano jako androgyniczne, a z niskimi – jako nieokreślone seksualnie.

Zmienną zależną była zazdrość. W badaniu własnym wprowadzono rozróżnienie na dwa typy zazdrości: emocjonalną i seksualną. W literaturze przedmiotu można się spotkać z badaniami opartymi na hipotetycznych sytuacjach zakochania się partnera w rywalu oraz zdrady seksualnej (Buss i in. 1992; Buss i in. 1999). Ponieważ rozróżnienie to ma bardzo płynne granice i oba typy zazdrości współwystępują ze sobą, a także ze względu na możliwe skojarzenia zakochania się ze stosunkiem seksualnym (Buss 2001), w niniejszej pracy postanowiono zmierzyć zazdrość emocjonalną w oparciu o sytuację przyjaźni z osobą odmienną płci. Zazdrość emocjonalna to natężenie zazdrości w wyniku emocjonalnej więzi między partnerem a rywalem, z wyłączeniem sfery seksualnej (Wojciszke 2009). Wskaźnikiem zmiennej w badaniu własnym był wynik sumaryczny wszystkich emocji składowych zazdrości w sytuacji zdrady emocjonalnej – znalezienia przyjaciela przeciwnej płci przez partnera i zwierzania się mu. Zazdrość seksualna to natężenie zazdrości wywołanej przez sytuację potencjalnej lub faktycznej zdrady fizycznej, dotyczy kontaktów seksualnych (Wojciszke 2009). Wskaźnikiem zmiennej był wynik sumaryczny wszystkich emocji składowych zazdrości w sytuacji zdrady seksualnej.

3. Narzędzia

Do pomiaru płci psychologicznej zastosowano Inwentarz do Oceny Płci Psychologicznej (IPP) opracowany przez A. Kuczyńską (1992). Składa się on z 35 pozycji, w tym 15 pozycji dotyczy pomiaru psychologicznej kobiecości, 15 mierzy psychologiczną męskość, a 5 ma charakter neutralny. Osoba badana określa na 5-punktowej skali ocen (gdzie 1 oznacza „zupełnie taki nie jestem”, a 5 – „taki właśnie jestem”) stopień, w jakim charakteryzuje ją każda z cech składających się na inwentarz. Wyniki uzyskane w zakresie kobiecości i męskości wskazują na poziom gotowości jednostki do posługiwania się wymiarem płci we własnym opisie. Osoby o kobiecej lub męskiej płci psychologicznej posługują się opisami przypisywanymi w kulturze kobietom lub mężczyznom, natomiast osoby androgyniczne i nieokreślone posiadają taką koncepcję „Ja”, na którą nie wpłynęły kulturowe definicje kobiecości i męskości.

Rzetelność skali w badaniach Kuczyńskiej (1992) była wysoka – odpowiednio 0,78 dla skali męskości oraz 0,79 dla skali kobiecości. Trafność potwierdziły

porównania studentów z grupą osób transseksualnych typu kobieta-mężczyzna. Analiza wykazała, iż wyniki osób transseksualnych są bardziej zbliżone do wyników mężczyzn niż do wyników kobiet, co potwierdza trafność teoretyczną IPP (Kuczyńska 1992). W badaniu własnym rzetelność skali męskości wyniosła 0,86, a skali kobiecości – 0,72.

Do pomiaru zazdrości zastosowano ankietę własną. Respondenci byli prośzeni o wyobrażenie sobie dwóch hipotetycznych sytuacji. Pierwsza dotyczyła emocjonalnej więzi partnera z osobą trzecią („Wyobraź sobie, że Twój obecny partner / Twoja obecna partnerka zaprzyjaźnia się z osobą przeciwnej płci i zwierza się jej”), a druga – stosunku seksualnego („Wyobraź sobie, że Twój obecny partner / Twoja obecna partnerka ma stosunek seksualny z inną osobą”). W obu przypadkach respondenci na skali 10-stopniowej określali natężenie przeżywanych w takiej sytuacji emocji: gniewu, lęku, smutku, zawiści, pobudzenia seksualnego i winy. Emocje te zostały zaczerpnięte z modelu White’a i Mullen (1989). Suma emocji w sytuacji emocjonalnej więzi partnera z osobą trzecią składa się na zazdrość emocjonalną, a suma emocji w sytuacji stosunku seksualnego wskazuje na nasilenie zazdrości seksualnej. Alfa Cronbacha dla emocji w zazdrości emocjonalnej wyniosło 0,78, a w zazdrości seksualnej – 0,61. Za pomocą ankiety zebrano również dane na temat płci metrykalnej, stażu związku i wykształcenia.

4. Badana grupa

Zbieranie danych odbywało się drogą internetową. Badanie przeprowadzono na 100 osobach – 68 kobietach i 32 mężczyznach. Były to wyłącznie osoby pozostające w formalnym lub nieformalnym związku heteroseksualnym. Średnia wieku w badanej grupie wyniosła $M = 23,20$ przy odchyleniu standardowym $SD = 4,81$. Najmłodszy uczestnik badania miał 18, a najstarszy – 41 lat. Największy odsetek badanych osób (48%) miał wykształcenie niepełne wyższe, 25% osób miało wykształcenie średnie, 21% – wykształcenie wyższe, a 6% – zawodowe. Osoby z badanej grupy w trakcie przeprowadzanych badań pozostawały przeciętnie ponad 3,5 roku w związku z aktualnym partnerem ($M = 3,71$; $SD = 3,92$). Minimalna długość związku to pół roku, maksymalna zaś 20 lat. W grupie kobiet 42,6% osób miało płć psychologiczną kobietą, 10,3% – płć męską, 33,8% – płć androgyniczną, 13,2% – płć nieokreśloną. W grupie mężczyzn było to odpowiednio: 12,5%, 25%, 43,8% i 18,8%.

WYNIKI

Aby zweryfikować hipotezę H1, przeprowadzono analizy korelacji wymiarów płci psychologicznej z nasileniem zazdrości oraz jej emocji składowych. Wyniki zamieszczono w tab. 1.

Tab. 1. Zależności między kobiecością i męskością a ogólnymi poziomami oraz emocjami składowymi zazdrości emocjonalnej i seksualnej

		Kobiecość	Męskość
Zazdrość emocjonalna	Zazdrość emocjonalna ogółem	0,37**	-0,17
	Gniew	0,32**	0,04
	Lęk	0,46**	-0,33**
	Smutek	0,39**	-0,19 ^a
	Zawiść	0,26*	0,03
	Pobudzenie seksualne	-0,13	0,08
	Wina	0,22*	-0,28**
Zazdrość seksualna	Zazdrość seksualna ogółem	0,22*	-0,05
	Gniew	0,24*	0,15
	Lęk	0,24*	-0,02
	Smutek	0,33**	-0,31**
	Zawiść	0,13	0,18
	Pobudzenie seksualne	-0,15	0,13
	Wina	0,16	-0,35**

* poziom $p < 0,05$; ** poziom $p < 0,01$; ^a – wynik na poziomie tendencji statystycznej

Źródło: badanie własne.

Dane w tab. 1 wskazują, że im wyższa kobiecość (czyli im bardziej osoba przejawia cechy stereotypowo uznawane w kulturze za właściwe dla kobiety), tym wyższy ogólny poziom zazdrości emocjonalnej oraz takich emocji wchodzących w skład zazdrości w przypadku zdrady emocjonalnej, jak: gniew, smutek, zawiść i wina. Są to zależności słabe. Im wyższa kobiecość, tym większy także lęk w przypadku zazdrości emocjonalnej. Związek ten okazał się umiarkowany. Im wyższy poziom kobiecości posiada osoba, tym bardziej doznaje ogólnej zazdrości seksualnej oraz jej komponentów: gniewu, lęku i smutku. Zależności te są słabe.

Im bardziej osoba posługuje się w opisie siebie cechami uznawanymi tradycyjnie w kulturze za męskie, tym słabiej doznaje wchodzącego w skład zazdrości emocjonalnej smutku – jest to trend na granicy tendencji statystycznej. Im wyższa męskość, tym niższe doświadczanie lęku i poczucia winy w sytuacji zazdrości emocjonalnej oraz smutku i poczucia winy w przypadku zazdrości seksualnej – są to zależności słabe.

Aby zweryfikować hipotezę H2, przeprowadzono testy istotności różnic między nasileniem zazdrości emocjonalnej i seksualnej osobno w grupie kobiet i mężczyzn. Wyniki dla ogólnego nasilenia obu rodzajów zazdrości zamieszczono w tab. 2. W tab. 3 zaprezentowano różnice w poziomie poszczególnych emocji składowych zazdrości. Porównania poszczególnych emocji dokonano testem T-Wilcoxon z uwagi na brak normalności rozkładów.

Tab. 2. Porównanie poziomu zazdrości emocjonalnej i seksualnej u kobiet i mężczyzn

Płeć	Zazdrość	M	SD	t	p
Kobiety	Emocjonalna	30,56	11,37	5,12	<0,001
	Seksualna	36,29	9,24		
Mężczyźni	Emocjonalna	24,78	12,77	6,66	<0,001
	Seksualna	38,75	11,87		

Źródło: badanie własne.

Jak wynika z analiz, zarówno kobiety, jak i mężczyźni doznają istotnie wyższej zazdrości seksualnej niż emocjonalnej. Siła efektu tych różnic w grupie kobiet była umiarkowana ($d = 0,50$), a w grupie mężczyzn – duża ($d = 1,22$).

Tab. 3. Porównanie poziomu poszczególnych emocji składowych zazdrości w kontekście emocjonalnym i seksualnym u kobiet i mężczyzn

		Zazdrość	M	SD	T	p
Kobiety	Gniew	e	6,29	3,28	-5,44	<0,001
		s	9,06	2,16		
	Lęk	e	6,93	2,66	-1,81	n.i.
		s	6,01	3,68		
	Smutek	e	7,06	2,96	-4,59	<0,001
		s	9,10	2,06		
	Zawiść	e	5,25	3,37	-3,26	<0,01
		s	6,91	3,64		
	Pobudzenie seksualne	e	1,93	2,02	-1,33	n.i.
		s	1,69	1,94		
	Wina	e	3,10	2,56	-1,40	n.i.
		s	3,51	3,02		
Mężczyźni	Gniew	e	4,91	3,36	-4,56	<0,001
		s	9,53	1,61		
	Lęk	e	4,66	2,62	-1,22	n.i.
		s	5,63	4,00		
	Smutek	e	4,81	3,13	-4,01	<0,001
		s	8,38	2,71		
	Zawiść	e	5,16	3,07	-4,57	<0,001
		s	9,00	2,38		
	Pobudzenie seksualne	e	2,38	2,46	-0,39	n.i.
		s	2,47	3,06		
	Wina	e	2,88	2,62	-1,59	n.i.
		s	3,75	3,36		

e – zazdrość emocjonalna; s – zazdrość seksualna

Źródło: badanie własne.

W grupie kobiet zdrada seksualna wiązała się z większym poziomem gniewu, smutku i zawiści niż zdrada emocjonalna. Takie same różnice wystąpiły w grupie mężczyzn.

W badaniu dodatkowo, niezależnie od sformułowanych hipotez badawczych, sprawdzono, czy kobiety i mężczyźni różnią się nasileniem poszczególnych rodzajów zazdrości. Wyniki zamieszczono w tab. 4.

Tab. 4. Wyniki testów istotności różnic między płciami w zakresie zazdrości

Zazdrość	Płeć	M	SD	t	p
Emocjonalna	Kobiety	30,56	11,37	2,278	<0,05
	Mężczyźni	24,78	12,77		
Seksualna	Kobiety	36,29	9,24	-1,129	ni.
	Mężczyźni	38,75	11,87		

Źródło: badanie własne.

Jak wynika z danych w tab. 4, płeć różnicuje jedynie poziom zazdrości emocjonalnej. Kobiety w przypadku zdrady emocjonalnej odczuwają istotnie wyższy poziom zazdrości niż mężczyźni. Siła efektu tych różnic okazała się umiarkowana ($d = 0,49$). W poziomie zazdrości seksualnej między płciami nie odnotowano różnic.

Ze względu na to, że płeć zarówno metrykalna, jak i psychologiczna różnicowała zazdrość emocjonalną, postanowiono sprawdzić wpływ tych płci na zazdrość emocjonalną. W tym celu wykonano dwuczynnikową analizę wariancji w schemacie 2 (płeć metrykalna: kobieta, mężczyzna) x 4 (płeć psychologiczna: kobieca, męska, androgyniczna, nieokreślona), gdzie zmienną zależną była zazdrość emocjonalna. Rozkłady zmiennej *zazdrość emocjonalna* w każdej podgrupie były normalne, a wariancje – jednorodne. Wyniki wykazały istotny statystycznie efekt główny zmiennej *płeć psychologiczna*: $F_{(3,92)} = 6,48$; $p < 0,01$; $\eta^2 = 0,17$. Analizy nie wykazały efektu głównego zmiennej *płeć*: $F_{(1,92)} = 0,45$; ni. Nie było także efektu interakcyjnego zmiennych *płeć metrykalna* i *płeć psychologiczna*: $F_{(1,92)} = 1,81$; ni. Dalsze porównania parami za pomocą testu Bonferroniego pokazały, że osoby o kobiecej płci psychologicznej w większym stopniu doznają zazdrości emocjonalnej niż osoby o płci męskiej i nieokreślonej. Osoby o płci androgynicznej cechują się zaś wyższym poziomem zazdrości emocjonalnej niż osoby o płci męskiej.

Płeć metrykalna nie różnicowała zazdrości seksualnej, dlatego obliczono dodatkowo tylko różnice w zazdrości seksualnej w zależności od płci psychologicznej. W tym celu przeprowadzono jednoczynnikową analizę wariancji z wyłączeniem podgrupy osób o męskiej płci psychologicznej, w której rozkład badanej zmiennej odbiegał od normalnego, a następnie przeprowadzono szereg niepa-

rametrycznych testów U Manna-Whitneya pomiędzy grupą osób o męskiej płci psychologicznej a pozostałymi trzema grupami. Zastosowana analiza wariancji wykazała brak efektu w postaci wpływu płci psychologicznej (kobiecej, androgynicznej, nieokreślonej) na poziom zazdrości seksualnej: $F_{(2,82)} = 1,93$; ni.

Tab. 5 zawiera zestawienie wyników testów U pomiędzy grupą osobników męskich a pozostałymi grupami.

Tab. 5. Wyniki analizy wpływu płci psychologicznej na poziom zazdrości seksualnej (porównanie grupy osobników męskich z pozostałymi grupami)

Płeć psychologiczna	Płeć psychologiczna	U	p
Męska	Kobieca	146,00	<0,05
	Androgyniczna	128,00	<0,01
	Nieokreślona	84,50	n.i.

Źródło: badanie własne.

Wyniki analiz pozwalają wnioskować, że płeć psychologiczna różnicuje poziom zazdrości seksualnej. Osoby o androgynicznej i kobiecej płci psychologicznej doświadczają istotnie wyższego poziomu tego rodzaju zazdrości niż osoby o męskiej płci psychologicznej.

DYSKUSJA

Wyniki badań własnych pozwalają na przyjęcie hipotezy H1. Okazało się, że to wymiar kobiecości psychologicznej intensyfikuje emocje doświadczane w przypadku zdrady. Dotyczy to szczególnie emocji wynikających z zakochania się partnera w innej osobie. Wymiar kobiecości psychologicznej jest związany z większym smutkiem w obu przypadkach zdrady, a wymiar męskości jest współzmienny ze słabszym smutkiem. Smutek w sytuacji zazdrości jest odpowiedzią na percepcję utraty związku (Parrott 1991). Być może osoby o kobiecej płci psychologicznej w większym stopniu cenią związek romantyczny i jego utrata jest dla nich silniejszym przeżyciem. Zauważyć można również, że wymiar kobiecości psychologicznej wiąże się z większym lękiem oraz poczuciem winy, podczas gdy męskość psychologiczna jest powiązana z mniejszym poczuciem winy. Lęk w zazdrości wynika z poczucia własnej nieadekwatności (Parrott 1991). Poczucie takiej nieadekwatności może z kolei wywoływać poczucie winy za zaistniałą sytuację zdrady. Stąd można wnioskować, że to kobiecość psychologiczna łączy się z poszukiwaniem winy za ewentualną zdradę w sobie i swoich niedoskonałościach. Jest to zgodne z wynikami uzyskanymi przez Bringle'a i in. (1977), w których osoby o kobiecej płci psychologicznej były w największym stopniu zależne od swojego partnera i najbardziej uzależniały swoją samoocenę od jego za-

chowań. Jeżeli partner kieruje swoją uwagę na inne osoby, wówczas osoby o płci kobiecej doszukują się wad w sobie.

W świetle otrzymanych w badaniu własnym wyników można przyjąć hipotezę H2. Niezależnie od płci metrykalnej poziom zazdrości seksualnej jest wyższy niż poziom zazdrości emocjonalnej. Szczegółowe analizy różnic w zakresie poszczególnych emocji ujawniły, że w zazdrości seksualnej silniej przeżywane są emocje gniewu, smutku i zawiści. Gniew w sytuacji zazdrości wynika z percepcji naruszenia norm przez partnera oraz negatywnej oceny jego zachowania (Parrott 1991). Zdrada fizyczna jest zatem postrzegana jako większe złamanie zasad rządzących związkiem, a moralna ocena postępowania partnera w takiej sytuacji jest bardziej negatywna. Jednocześnie większy smutek wskazuje na większe poczucie straty (Parrott 1991), natomiast większa zawiść może oznaczać, że bliskość fizyczna z partnerem jest bardziej pożądana niż bliskość emocjonalna. Poziom odczuwanego lęku, winy i pobudzenia seksualnego w obu rodzajach zazdrości był taki sam. Sugeruje to, że rodzaj zdrady nie ma znaczenia dla samooceny osoby doświadczającej zazdrości ani dla wzrostu atrakcyjności partnera i pożądania go.

Na podstawie uzyskanych wyników badań można stwierdzić, że zdrada seksualna jest silniej przeżywana przez obie płcie. Wyniki takie są zgodne z opisanymi przez DeSteno i Saloveya (1996) różnicami międzypłciowymi. W przypadku pomiaru na skali ilościowej – tak jak w badaniu własnym – obie płcie zadeklarowały większą zazdrość seksualną niż emocjonalną. Z kolei nasilenie zazdrości seksualnej u kobiet i mężczyzn się nie różni. Jest to sprzeczne z tezami psychologii ewolucyjnej, w myśl której mężczyźni bardziej obawiają się zdrady seksualnej, gdyż niesie ona ryzyko niepewności ojcostwa. Wyniki badań własnych przemawiają więc za postulowanym przez DeSteno i Saloveya (1996) brakiem użyteczności badań metodą wymuszonego wyboru. Jeżeli różnice międzypłciowe postulowane przez psychologię ewolucyjną potwierdzają się najczęściej tylko w przypadku zastosowania metody wymuszonego wyboru, a w sytuacji pomiaru na skali ilościowej nie można już odtworzyć takich wyników, to można wątpić w rzetelność metody wymuszonego wyboru.

W badaniu własnym płć psychologiczna różnicowała ogólny poziom obu typów zazdrości. Jednostki kobiece i androgyniczne przeżywają intensywniej sytuację, w której partner znajduje przyjaciela przeciwnej płci od osób o płci męskiej. Zdrada seksualna również dotknęłaby ich mocniej niż osobników męskich. Co prawda, płć metrykalna różnicuje poziom zazdrości emocjonalnej, jednak w połączeniu z płcią psychologiczną efekt ten zanika. Może to sugerować, że istotną determinantą przeżywania tego typu zazdrości jest w istocie płć psychologiczna.

Należy zaznaczyć, że w zaprezentowanym badaniu liczebność kobiet o płci psychologicznej męskiej (7 osób) była bardzo mała, podobnie jak liczebność mężczyzn o kobiecej płci psychologicznej (4 osoby) oraz o płci nieokreślonej (6 osób). Wynika to z faktu, że większość osób w społeczeństwie posiada płć psychologiczną właściwą

swojej płci metrykalnej lub płęć androgyniczną. Niemniej tak małe liczebności wyżej wymienionych grup nie pozwalają na jednoznaczne wnioskowanie o wpływie interakcji płci i płci psychologicznej na zazdrość. Badanie trzeba powtórzyć na większej grupie osób, a zaprezentowane wyniki, uzyskane w ramach dwuczynnikowej analizy wariancji, należy potraktować jako wskazówkę do dalszych badań.

Z badań własnych wynika, że zazdrość seksualna przeżywana na poziomie emocjonalnym u obu płci jest taka sama. Zaangażowanie się partnera w aktywność seksualną z inną osobą jest u każdej z płci tak samo przykre. Biorąc pod uwagę płęć psychologiczną, można wnioskować, że osoby męskie doznają niższej zazdrości seksualnej, co wynika z mniejszego przeżywania smutku i poczucia winy w sytuacji zdrady. Oznacza to, że osoby męskie są mniej skłonne doszukiwać się w sobie wad oraz winy za sytuację zdrady.

W badaniu własnym zastosowano sześcioczynnikowy model emocji składających się na zazdrość w ujęciu White'a i Mullena (1989) oraz dokonano pomiaru na skali ilościowej. Metoda taka pozwala na dokładniejszy pomiar nasilenia zazdrości niż metoda wymuszonego wyboru. Osoby badane mają do wyboru szerszą kafeterię odpowiedzi, co pozwala na lepsze zróżnicowanie wyników. Biorąc pod uwagę to, że zazdrość jest emocją złożoną, gdyż stanowi konglomerat wielu emocji, należy podkreślić, że pomiar poszczególnych emocji składowych i zsumowanie ich w wynik ogólny zazdrości jest znacznie dokładniejszą metodą niż pytanie o to, co bardziej zdenerwowałoby osobę badaną, byłoby bardziej przykre lub wywołałoby większą zazdrość. Przyjęta procedura badawcza posiada jednak pewne ograniczenia. Uczestnicy badania byli proszeni o wyobrażenie sobie dwóch hipotetycznych sytuacji i nie wiadomo, jaki odsetek badanych osób opierał się w tym na swoich wcześniejszych doświadczeniach, a jaka część osób jedynie przewidywała swoje emocje. Co więcej, zazdrość jest konglomeratem nie tylko różnych emocji, ale także myśli i zachowań (White 1981). W badaniu własnym skupiono się tylko na emocjonalnym aspekcie zazdrości, co pozwala wnioskować o sile przeżywania emocji w sytuacji zdrady, lecz nie pozwala określić, co badani pomyśleliby w sytuacji zdrady oraz jaka byłaby ekspresja ich emocji.

ZAKOŃCZENIE

Badania własne wskazują, że doświadczanie emocji w sytuacji zazdrości nie wynika z różnic między płciami metrykalnymi, a raczej z różnic między płciami psychologicznymi. Niezależnie od rodzaju zdrady to właśnie płęć psychologiczna okazała się mieć znaczenie dla nasilenia zazdrości. Przeprowadzone analizy interakcji płci metrykalnej i płci psychologicznej z pewnością należy powtórzyć na większej grupie badanych, przy czym rozpatrując uzyskane korelacje wymiarów płci psychologicznej z zazdrością, można stwierdzić, że płęć psychologiczna jest istotnym czynnikiem w przeżywaniu zazdrości. Wyniki te przemawiają za

perspektywą psychologii osobowości w pojmowaniu zazdrości – zazdrość powiązana jest raczej z innymi zmiennymi osobowościowymi, a nie z płcią metrykalną. W badaniach nad zazdrością należy zatem uwzględnić płć psychologiczną, a w szerszej perspektywie także inne cechy osobowości, a nie tylko skupić się nad różnicami między kobietami i mężczyznami.

Płć psychologiczna to te zmienne osobowościowe, które bazują na kobiecych i męskich konstruktach płci w społeczeństwie. Badanie własne pokazało, że kobiecość psychologiczna wiąże się z silniejszym przeżywaniem zazdrości, męskość zaś jest związana ze słabszym przeżywaniem zazdrości. Konstrukty kobiecości zawiera m.in. takie cechy, jak: czułość, delikatność, uczuciowość, wrażliwość na potrzeby innych, a więc cechy ekspresyjne i prospołeczne (Kuczyńska 1992). Dlatego osoby kobiece, niezależnie od płci metrykalnej, mogą silniej przeżywać emocje, szczególnie w kontekście związków międzyludzkich. Natomiast kwestia okazywania zazdrości pozostaje otwarta. Na podstawie badań Aylora i Dainton (2001) można założyć, że osoby o różnej płci psychologicznej inaczej okazują zazdrość. Wymaga to jednak dalszych badań.

Ponadto badania własne przemawiają za postulatami DeSteno i Saloveya (1996) o większej zazdrości seksualnej u obu płci. Metoda wymuszonego wyboru, która jest stosowana do pomiaru różnic międzypłciowych, może być faktycznie artefaktem i wyniki uzyskane za jej pomocą mogą nie być rzetelne. Inną kwestią jest przyjęty podział na zdradę emocjonalną i zdradę seksualną. Metoda wymuszonego wyboru zakłada, że to rozróżnienie jest podstawowym wymiarem zagrożenia dla związku, przy czym nie wszyscy teoretycy psychologii ewolucji zgadzają się z takim podziałem. Istnieją badania, które wskazują, że o ile nie przedstawi się jednostce rozróżnienia na zagrożenie emocjonalne i seksualne, to zwykle nie jest ona w stanie dokonać sama takiego podziału (Sobraske, Boster, Gaulin 2013). Na podstawie swoich badań K.H. Sobraske i in. (2013) doszli do wniosku, że głównymi wymiarami charakteryzującymi zazdrość w percepcji ludzi są: dotkliwość, surowość i nasilenie zagrożenia. Kwestia wymiarów postrzegania zdrady powinna być dokładniej zbadana, ponieważ może to pomóc zrozumieć różnice w zazdrości tak między płciami, jak i w zależności od różnych cech osobowości.

BIBLIOGRAFIA

- Aylor, B., Dainton, M. (2001). Antecedents in romantic jealousy experience, expression, and goals. *Western Journal of Communication*, 65(4), 370–391.
DOI: <https://doi.org/10.1080/10570310109374717>.
- Bassett, J.F. (2005). Sex differences in jealousy in response to a partner's imagined sexual or emotional infidelity with a same or different race other. *North American Journal of Psychology*, 7(1), 71–84.
- Bingle, R.G. (1981). Conceptualizing jealousy as a disposition. *Journal of Family and Economic Issues*, 4(3), 274–290. **DOI:** <https://doi.org/10.1007/BF01257941>.

- Bringle, R.G. (1991). Psychosocial aspects of jealousy: A transactional model. W: P. Salovey (ed.), *The Psychology of Jealousy and Envy* (s. 103–131). New York: The Guilford Press.
- Bringle, R.G., Roach, S., Andler, C., Evenbeck, S. (1977). *Correlates of jealousy*. Paper presented at the annual meeting of the Midwestern Psychological Association, Chicago.
- Bringle, R.G., Williams, L.J. (1979). Parental-offspring similarity on jealousy and related personality dimensions. *Motivation and Emotion*, 3(3), 265–286.
DOI: <https://doi.org/10.1007/BF01904230>.
- Buss, D.M. (1996). *Ewolucja pożądania (strategie doboru seksualnego ludzi)*. Gdańsk: GWP.
- Buss, D.M. (2001). *Psychologia ewolucyjna. Jak wytłumaczyć społeczne zachowania człowieka? Najnowsze koncepcje*. Gdańsk: GWP.
- Buss, D.M. (2014). *Zazdrość – niebezpieczna namiętność*. Gdańsk: GWP.
- Buss, D.M., Larsen, R.J., Westen, D., Semmelroth, J. (1992). Sex differences in jealousy: Evolution, physiology, and psychology. *Psychological Science*, 3(4), 251–255.
DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1467-9280.1992.tb00038.x>.
- Buss, D.M., Shackelford, T.D., Kirkpatrick, L.A., Choe, J.C., Lim, H.K., Hasegawa, M., ..., Bennett, K. (1999). Jealousy and the nature of beliefs about infidelity: Tests of competing hypotheses about sex differences in the United States, Korea, and Japan. *Personal Relationships*, 6(1), 125–150. **DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.1999.tb00215.x>.**
- Buunk, B. (1981). Jealousy in sexually open marriages. *Alternative Lifestyles*, 4(3), 357–372.
DOI: <https://doi.org/10.1007/BF01257944>.
- Buunk, B.P., Angleitner, A., Oubaid, V., Buss, D.M. (1996). Sex differences in jealousy in evolutionary and cultural perspective: Tests from the Netherlands, Germany, and the United States. *Psychological Science*, 7(6), 359–363. **DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1467-9280.1996.tb00389.x>.**
- Carpenter, C.J. (2012). Meta-analyses of sex differences in responses to sexual versus emotional infidelity: Men and women are more similar than different. *Psychology of Women Quarterly*, 36(1), 25–37. **DOI: <https://doi.org/10.1177/0361684311414537>.**
- DeSteno, D.A., Salovey, P. (1996). Evolutionary origins of sex differences in jealousy? Questioning the “fitness” of the model. *Psychological Science*, 7(6), 367–372.
DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1467-9280.1996.tb00391.x>.
- DeSteno, D.A., Salovey, P., Bartlett, M.Y., Braverman, J. (2002). Sex differences in jealousy: Evolutionary mechanism or artifact of measurement? *Journal of Personality and Social Psychology*, 83(5), 1103–1116. **DOI: <https://doi.org/10.1037/0022-3514.83.5.1103>.**
- Dugosh, J.W. (2000). On predicting relationship satisfaction from jealousy: The moderating effects of love. *Current Research in Social Psychology*, 5(17), 254–263.
- Hupka, R.B. (1984). Jealousy: Compound emotion or label for a particular situation? *Motivation and Emotion*, 8(2), 141–155. **DOI: <https://doi.org/10.1007/BF00993070>.**
- Kuczyńska, A. (1992). *Inwentarz do oceny płci psychologicznej. Podręcznik*. Warszawa: Pracownia Testów Psychologicznych.
- Lans, O., Mosek, A., Yagil, Y. (2014). Romantic jealousy from the perspectives of Bowen’s concept of differentiation and gender differences. *The Family Journal*, 22(3), 321–331.
DOI: <https://doi.org/10.1177/1066480714530835>.

- Lima, A.B., Köhler, C.A., Stubbs, B., Quevedo, J., Hyphantis, T.N., Koyanagi, A., ..., Carvalho, A.F. (2017). An exploratory study of the heterogeneity of the jealousy phenomenon and its associations with affective temperaments and psychopathological dimensions in a large Brazilian sample. *Journal of Affective Disorders*, 212, 10–16.
DOI: <http://dx.doi.org/10.1016/j.jad.2017.01.022>.
- Parrott, W.G. (1991). The emotional experiences of envy and jealousy. W: P. Salovey (ed.), *The Psychology of Jealousy and Envy* (s. 3–30). New York: The Guilford Press.
- Paul, L., Galloway, J. (1994). Sexual jealousy: Gender differences in response to partner and rival. *Aggressive Behavior*, 20(3), 203–211.
DOI: [https://doi.org/10.1002/1098-2337\(1994\)20:3<203::AID-AB2480200307>3.0.CO;2-8](https://doi.org/10.1002/1098-2337(1994)20:3<203::AID-AB2480200307>3.0.CO;2-8).
- Salovey, P., Rodin, J. (1986). The differentiation of social-comparison jealousy and romantic jealousy. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50(6), 1100–1112.
DOI: <https://doi.org/10.1037/0022-3514.50.6.1100>.
- Shettel-Neuber, J., Bryson, J.B., Young, L.E. (1978). Physical attractiveness of the “other person” and jealousy. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 4(4), 612–615.
DOI: <https://doi.org/10.1177/014616727800400424>.
- Sobraske, K.H., Boster, J.S., Gaulin, S.J. (2013). Mapping the conceptual space of jealousy. *ETHOS*, 41(3), 249–270. **DOI:** <https://doi.org/10.1111/etho.12021>.
- Telesco, G.A. (2001). *Sex Role Identity and Relationship Factors as Correlates of Abusive Behavior in Lesbian Relationships*. Doctoral dissertation. Nova Southeastern University.
- White, G.L. (1981). A model of romantic jealousy. *Motivation and Emotion*, 5(4), 295–310.
DOI: <https://doi.org/10.1007/BF00992549>.
- White, G.L., Mullen, P.E. (1989). *Jealousy: Theory, Research and Clinical Strategies*. New York: The Guilford Press.
- Wojciszke, B. (2009). *Psychologia miłości*. Gdańsk: GWP.
- Wojciszke, B., Baryła, W. (2001). Zróżnicowanie reakcji kobiet i mężczyzn na zdradę emocjonalną i seksualną. *Kołokwia Psychologiczne*, 9, 89–114.

SUMMARY

The purpose of the study was to determine whether the differences in jealousy resulted rather from sex (which is consistent with the position of evolutionary psychology) or gender (which is consistent with the position of personality psychology). In addition, it was examined whether both sexes would experience stronger sexual jealousy while measurement on a quantitative scale. For the purposes of research, a survey was constructed, which measured the level of experience of individual emotions and the overall intensity of jealousy in the situation of hypothetical emotional and sexual betrayal. It was based on the model of jealousy proposed by G.L. White and P.E. Mullen. Also, was used a Kuczyńska's Gender Inventory. The study included 100 people (68 women and 32 men) who remained in a heterosexual partner relationship at the time of the study. The analysis showed that both sexes are experiencing stronger emotions (anger, sadness, envy) in case of sexual than emotional betrayal. The dimension of psychological femininity intensified the overall level of

jealousy and the majority of its constituent emotions, the dimension of masculinity lowered anxiety, sadness, and guilt. In addition, it turned out that in the interaction of sex and gender that gender has importance for the emotions experiencing in the case of jealousy.

Keywords: jealousy; personality psychology and jealousy; evolutionary psychology and jealousy; emotions creating jealousy